

KIRJAT

Mediaverkostoista, Uniajasta ja mimesiksestä

Deger, Jennifer (2006), Shimmering Screens. Making Media in an Aboriginal Community. Minneapolis and London: Minnesota University Press, Visible Evidence Series, 256 sivua.

Jennifer Degerin teos *Shimmering Screens* asettuu antropologisen mediatutkimuksen jatkumoon, jossa Australian aboriginaalit ovat kiinnostuksen kohteina. Degerin tutkimus sijoittuu Gapuwiyakin Yolngu-yhteisöön, pohjois-Australian kaukaiseen kolkkaan, jonne Deger osui etsiessään sopivaa kenttätö-yhteisöä väitöskirjatutkimustaan varten. Deger asettui yhteisön osaksi ensin BRACS:in edustajana (Broadcasting in Remote Australian Aborigines Scheme), jolloin hänen tehtäviinsä kuului paikallisen tv- ja radiolähetyslaitteiston ylläpitäminen. Muutaman kuukauden pesti Gapuwiyakissa kääntyi vuosien oleskeluksi ja ystävydeksi Yolngujen kanssa. Samalla väitöstutkimus sai muotonsa ja Degerin tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi löytyi Bangana Wunungmurra, joka opetti tutkijalle aboriginaalikulttuurin yksityiskohtia.

Degerin tutkimus rajautuu paikallisesti ja kulttuurisesti nimenomaan Yolngujen mediankäyttöön – erityisesti televisio-ohjelmiin, elokuvaan ja radioon – eikä edes yritä edustaa koko aboriginaalien kirjoa. Deger myös keskittyy tutkimuksessaan nykyhetken tapahtumiin ja projekteihin rajaten retrospektiiviset aspektit tutkimuk-

sensa ulkopuolelle. Kiehtovinta tutkimusasetelmassa on se, että tutkija ulottaa tarkastelunsa niin tuotantoon kuin vastaanottoonkin, ja käsittelee siinä välissä myös yksittäisten teosten ominaisuuksia.

Tutkimusaineisto koostuu paitsi tutkijan havainnoista myös lukuisista haastatteluista ja keskusteluista. *Shimmering Screens* kumpuaakin aineistostaan poikkeuksellisen voimakkaasti. Keskustelut paikallisten kanssa ohjaavat tutkijan teoreettista kehittelyä ja paikoin aboriginaalien diskurssi tuntuu olevan tutkijalle jopa tutumpi ja miellyttävämpi kuin antropologien vastaava. Degerin pitkä kenttätö, kunnioitus ja mielenkiinto aboriginaalikulttuureja kohtaan, on teoksen läpikäyvä voimavara – jo alussa Deger toteaa, ettei olisi ikinä pystynyt tuottamaan tutkimusta tässä muodossa, ellei olisi tutustunut Bangana Wunungmurraan, josta tuli tutkimuksen edetessä ikään kuin Degerin kanssakirjoittaja.

Paikoin kirjoittajan innostus ja väsymätön kuunteleminen tuottavat teoksessa myös ongelmia sen omalla diskursiivisella tasolla: Deger antaa välillä aineistonsa kuulua niin pitkään ja voimakkaasti, että väitöskirjamaisuudesta periytyvät ”pakolliset” käsitteellistykset ja aineistoa määrittävät teoreettiset kehikot tuntuvat pakotetuilta ja turhan sitovilta. *Shimmering Screens* on parhaimmillaan, kun Deger kirjoittaa vapaasti ja omin sanoin aboriginaaleilta oppimastaan.

Tutkimus rakentuu kolmen laajemman teemakokonaisuuden varaan: moderni teknologia, aboriginaalien elämänkatsomus ja -käytännöt sekä antropologia. Degerin otteessa osa-alueet asettuvat useihin eri yhteyk-

siin. Modernin teknologian ja antropologian välinen tarttumapinta löytyy fenomenologisesta elokuvateoriasta (Vivian Sobchack ja Laura U. Marks) ja aboriginaalien ja teknologian suhdetta Deger lähestyy Martin Heideggerin ja Walter Benjaminin kautta. Aboriginaalien ja antropologien kytkös rakentuu David MacDougallin, Faye Ginsburgin ja Eric Michaelsin tutkimuksiin nojautuen.

Erot samuudessa

Median paikka aboriginaaliyhteisöissä on pitkälti paikan ja perinteiden sanelemaa. Syrjäisiin paikkoihin sijoittuneet yhteisöt eivät ole teknisestä näkökulmasta valtavirtalähetyksen piirissä, joten koko ajatus mediaverkostoista on ajateltava uudelleen Australian kontekstissa. Asutuskeskuksiin pystytettävät, lähetyksiä peilaavat satelliittijärjestelmät sekä kyliin pystytettävät omat lähetykskeskukset tuottavat mediankäyttöön uudet mittasuhteet. Deger korostaa erityisen voimakkaasti tekemisen näkökulmaa ja sen vaikutusta median paikkaan ja mahdollisuuksiin. Hänelle mediaan kytkeytyminen on yhteisöllinen mahdollisuus. Asetelmassa myös katsominen on aktiivista toimintaa.

Aboriginaalikulttuurin uskomukset ja käytännöt kiinnittyvät ns. Uniaikaan, jolloin maailman muodot ja henget luotiin. Kulttuurin ja ihmisten nykyisillä ilmentymillä on siis perusta, johon ne ovat edelleen suhteessa. Jokaisen velvollisuus on vahvistaa suhdettaan Uniajan ”esimuotoihin” ja henkiin jatkuvasti. Erityisesti rituaalit ja taide toimivat suhdetta affirmoiden. Deger asettaakin mediatuotannot Uniajan jatkeeksi.

Modernit teknologiat kuten valokuvaus, video ja ääninauhat tuottavat kuitenkin ongelmia aboriginaalien kulttuuriin. Mainitut teknologiat toimivat ns. mimeettisesti ja tuottavat lähes yhdennäköisiä kopioita ihmisistä, maamuodostelmista ja äänistä. Tämä on aboriginaaleille ongelma, sillä yhdennäköisen tuotteen uskotaan varastavan alkuperäisen sielun. Samalla esimerkiksi valokuvattu ihminen menettää vaikutusvaltansa sielunsa/kuvansa levittämiseen ja käyttöön. Kuvaukselle ja äänittämiselle onkin useita rajoituksia aboriginaalien mailla. Aboriginaalien kulttuurinen laki – *rom* – sanoo myös, että eri ihmisillä on erilainen suhde Uniaikaan. Lapsilla, naisilla, miehillä ja yhteisöillä on omat tarinansa ja rituaalinsa, ja siten omat perspektiivinsä Uniajan esimuotoihin. Monet rituaalit ovat salaisia, joten niiden talentaminen ei ole suoraviivaisen yksinkertaista. Monet ulkomaisten tv-yhtiöiden tekemät aboriginaali-ohjelmat koostuvat lasten yksinkertaistetuista tarinoista.

Myös kuolleiden ihmisten kuvien ja äänien esittäminen on kiellettyä, mikä tekee monen levitykseen tehdyn ohjelman iästä lyhyen. Deger asettaa mimeettisten teknologioiden problematiikan nimenomaan ottamisen (*taking*) ja näyttämisen (*giving*) yhteyteen. Sekä median tekoa, levittämistä että katsomista rytmittää esi-isien oikea tie, *rom*.

Jennifer Deger löytää mimeettisistä teknologioista myös aboriginaalien kulttuurikenttää edesauttavia potentiaaleja.

Maailma maailmoi

Deger nostaa esimerkiksi Banganan videoprojekti *Gularrin*, jossa tutustutaan pohjoisen Arnhem Landin pyhiin paikkoihin ja tarinoihin. Edellä mainituista syistä johtuen kuvaustavoissa on rajoitteita, jotka vaikuttavat lopputulokseen. Deger, joka oli mukana projektissa, tulkitsee valmistuneen ohjelman Banganan taidonnäytteenä, jossa pelkistetty ilmaisu antaa mahdollisuuden *tunnistaa* maa ja tarinat kunkin oman position mukaisesti. Uniaika on läsnä esimerkiksi kimmeltävässä vedessä, mutta sitä ei voi tunnistaa ilman katsojalla jo-olevaa kulttuurista tietoa.

Tunnistamisen ja mimesiksen yhteydessä Deger tarttuu teoksen haastavimpaan teoreettiseen teemaan, ja siirtyy samalla selkeästi antropologisten premissien ulkopuolelle. Deger käyttää Martin Heideggerin ”maailma maailmoi”-käsitteellistystä (suom. Hannu Sivenius), jonka hän uudistaa aboriginaaliyhteyteen sopivaksi. Deger lähtee heideggerilaisittain ajatuksesta, jonka mukaan esimerkiksi videoteos ei ole luonteeltaan representatiivinen – se ei suoranaisesti vastaa teoksessa kuvattua, vaikka toimiikin mimeettisesti.

Heideggerista Deger hypää aikalailla suoraviivaisesti Walter Benjaminin mimesiksen käsitteeseen, minkä kautta hän sitoo problematiikan mediateknologiaan. Deger esittää mimesiksen aboriginaalien ontologisena positiona, mutta sisällyttää käsitteellistykseen Heideggerin ajatuksen taide-teoksesta: teos avaa maailman, jossa olemassaolo toteutuu. Jennifer Degerin mukaan aboriginaalien maailma siis maailmoi

taideteoksissa ja rituaaleissa. Tämä on teoksen paitsi haastavin myös monisyisin käsitteellinen avaus, jota olisi voinut käsitellä enemmänkin.

Vedestä ja valkokankaasta

Jennifer Degerin teoksessa veden virtaukset ja pinnan kimmellys sekä niiden merkitykset eri aboriginaaleille yhdistyvät televisioruudun ja valkokankaan kajoon. Aboriginaalien mediankäyttö näyttäytyy näin prosessina, jossa modernit teknologiat mukautetaan aboriginaalien kulttuuriin lakeihin. Deger osoittaa teknologioiden potentiaalit aboriginaalien kontekstissa, muttei juuri käsitteellä teknologioiden mahdollista vaikutusta itse kulttuuriin lakeihin. Hän näkee länsimaiset esitysteknologiat mahdollisuutena – ehkä omasta taustastaan tv- ja radiotuottajana johtuen – ja sulkee kielteiset vaikutukset lähes kokonaan tutkimuksensa ulkopuolelle.

Jennifer Degerin *Shimmering Screens* -teos on tässä mielessä eetokseltaan hyvin teknologia-myönteinen, muttei suinkaan ongelmia tiedostamaton. Osallistuvan antropologian sekä yksityiskohtaisten esimerkkien ja tietämyksen kautta Deger osoittaa mediankäytön vahvuuksia, jotka eivät kuitenkaan itsessään takaa parempaa tai helpompaa tulevaisuutta.

Ilona Hongisto